

Riik ja tema palgalised

Arutelu riigiametnike ja ettevõtetejuhtide palkade ümber on selleks korraks taas soikunud. Kui sellele tagasi vaadata, siis mingite mõistlike tulemusteni ei viinud debatt ka seekord. Üheks põhjuseks näib olevat asjaolu, et avalik diskussioon toetub mitmele varjatud, kuid oma olemuses väärle eeldusele. Võtmaks kokku teema äsjast kajastust meedias, võikski neid siinkohal ehk lähemalt vaadelda.

Esiteks ei fetišeeri vist ükski ühiskond maailmas keskmist palka nii, nagu seda Eestis tehakse. Meil oleks juba aeg aru saada, et Eesti keskmine palk ja keskmise eestlase palk on kaks täiesti erinevat asja. Kui te teel Tallinnast Tartusse sõidate kuni Emajõe sillani Käreveres kiirusega 20 kilomeetrit tunnis ja seejärel tõstate kiiruse 160 peale, siis teie keskmine kiirus ei ole 90 (küll on seda aga kiiruste keskmine). Nii näebki keskmine eestlane keskmist palka enesest järjest kaugenemas. Selle juures tekkiva ühiskondliku frustratsiooni või alaväärsustunde üle pole midagi imestada. Selles mõttes on keskmine palk näiteks riigikogu liikmete palga alusena ikka äärmiselt kohatu suurus. Seda enam, et ka nende endi palk seda va keskmist üles veab. Kui nii strateegilisel ametikohal olijate palka üldse mingi mõõdikuga siduda, siis näiteks inimarengu indeks oleks tunduvalt asjalikum valik.

Teiseks elab meis edasi (ilmselt pärisorjusest pärit) arusaam, et mida raskem või keerukam töö, seda suurem palk. Reaalses elus selline seos paraku ei kehti. Siin sõltub tasu hoopis väärtusest, mida töö loob selle tarbijale. Ning ilu, nagu ikka, on vaataja (tööandja, ülemuse, kliendi) silmades. Töölisliikumine on selle asjaoluga läbi aegade muidugi võidelda üritanud. Kuid nagu elu näitab, on looduseadustega üldiselt targem kohaneda.

Kolmandaks tembeldame me need, kes endale riigiametis kõrget palka küsida on julgenud, automaatselt rehepappideks. Tegelikult on asi veidi keerukam. Missioonitundest üksi ei piisa. Võimekus enda eest seista on eelduseks (kuid mitte garantiiks), et ka rahva eest seistakse. Teisiti öeldes: loll saab kirikuski peksa, ammugi siis riigiteenistuses. Viimasel juhul oleme aga kannatajaks kõik.

Neljandaks on meil nii meedias kui õigusloomes aetud segi mõisted «avalik huvi» ja «avalikkuse uudishimu». Avalikkust võib ju huvitada, mida mõni poliitik õhtul magamistoas teeb, kuid ilmselt on avalikes huvides, et me seda ei teaks. Nüüd riputame aga avalikule huvile (korruptsioonioht!) viidates veebi kõigi riigiametnike palgad. Sellega jagame ühiskonna järjekordselt kaheks leeriks – seekord siis riigiteenijad ja nende kiibitsejad. Niiviisi me ju ainult süvendame oma rahvuslikku skisofreeniat. Näiteid õelusest, mida selline kiibitsemine ühiskonnas külvab (sest rumalus see vaevalt oli), oli äsjases meediakajastuses küllalt. Huvitav, kas ajakirjanik, kes ministeeriumi lihtametniku 79 000-kroonise lõpparve järgi viimasele ülikõrget kuupalka arvutab (EPL 31.03.), peab ka talle endale palgapäeval laekuvat summat vaid suureks päevateenistuseks? Mitte et ma avalikustamise vastu seisaks, kuid era- ja riigitöötajate kohtlemine peaks olema võrdne. Pealegi on praeguse seisuga erasektor (sh meedia) korruptsioonist vähemalt sama haavatav kui riik.

Lõpetuseks, palgaerinevuste kasv on globaalne, mitte ainult Eestile omane trend. Kuigi näiteks Skandinaavias on vahed tippjuhtide ja lihttöölise palkade vahel väiksemad kui USA-s, on lõhe ka seal järjest kasvamas. Erinevalt Eestist keskendub aga debatt teistes riikides mitte vaid riigi palgal olijatele, vaid ebavõrdsusele ning suure tuluga seotud eetikaküsimustele ühiskonnas tervikuna. Eesti diskussioonist on väljas näiteks tippadvokaadid, kelle sissetulekud (vähemalt Äripäeva andmetel) ka Gunnar Okki omasid veel mitu korda ületavad. Ometi ei lasu nende õlul ju vastutust nii suure hulga tarbijate ja töötajate toimetuleku eest nagu Okil. Kiibitsemise asemel

võikski keskenduda pigem asja sisule: kuidas ikkagi säilitada ühiskonna terviklikkust, kui lõhed (ja mitte ainult palgaga seotud) selle sees aina kasvavad?

Guido Viik

Avaldatud: Postimees, 20.05.2005